

**ПОДОХОДНОТО НЕРАВЕНСТВО В БЪЛГАРИЯ СЛЕД
ПРИСЪЕДИНЯВАНЕТО КЪМ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
INCOME INEQUALITY IN BULGARIA AFTER THE ACCESSION
TO THE EUROPEAN UNION**

Тома Гунов, Росица Белухова-Узунова*
Томa Gunov, Rositsa Beluhova-Uzunova*

Аграрен университет – Пловдив
Agricultural University – Plovdiv

E-mail: rosicab_uzunova@abv.bg

Abstract

Disparities in income distribution are one of the most discussed topics in the economic literature. The main question in the study is whether macroeconomic stability in recent years in Bulgaria is a prerequisite for raising incomes in all groups of the population or rather those in the upper-income quantiles have managed to benefit more from those in its lower end. The aim of the survey is based on the analysis of the income inequality in Bulgaria after the EU accession to formulate conclusions and recommendations for overcoming the existing imbalances in society.

Different indicators have been used to measure income inequality – *Gini* coefficient, *Atkinson*, *Theil* and *Hoover* indexes, which give a complete picture of inequality in different aspects. In the paper are applied two of the most widely used coefficients in the EU – the *Gini* coefficient and coefficient S20/80. The survey indicates an increasing inequality in income distribution in Bulgaria. The dynamics of the coefficients in the country shows higher growth compared to the average level in the EU-27. It is necessary for some serious measures to be taken for achieving more effective income distribution and overcoming this serious problem in Bulgaria.

Keywords: income distribution, imbalances, *Gini* coefficient, social transfers.

ВЪВЕДЕНИЕ

Неравенството при разпределението на доходите остава сред най-дискутираните теми в икономическата литература. През последните десетилетия се наблюдава значително технологично и икономическо развитие, което обаче е съпътствано и със задълбочаване на дисбалансите между богати и бедни. След присъединяването на България към ЕС се

очакваше да се постигне ръст в икономиката и да се овладее възникналото по време на прехода към пазарна икономика неравенство в обществото.

Основният въпрос, който изследването разглежда, е дали макроикономическата стабилност в страната е предпоставка за повишаване на доходите във всички групи от населението или по-скоро тези в горната част на доходната стълба са успели да се облагодетелстват в по-голяма степен от тези в долния ѝ край.

Целта на проучването е на база на проследяване на доходното неравенство в България след присъединяването към ЕС да се формулират изводи и препоръки за преодоляване на съществуващите дисбаланси в обществото. За реализиране на така поставената цел изследването преминава през няколко основни етапа. Първата част разглежда теоретичните основи на доходното неравенство и представя методическата рамка на проучването. Във втора част се проследява динамиката в доходното неравенство в България, като се прави сравнителен анализ с останалите държави членки на ЕС. В последния етап от изследването са формулирани изводи и препоръки за преодоляване на неравенството в обществото.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

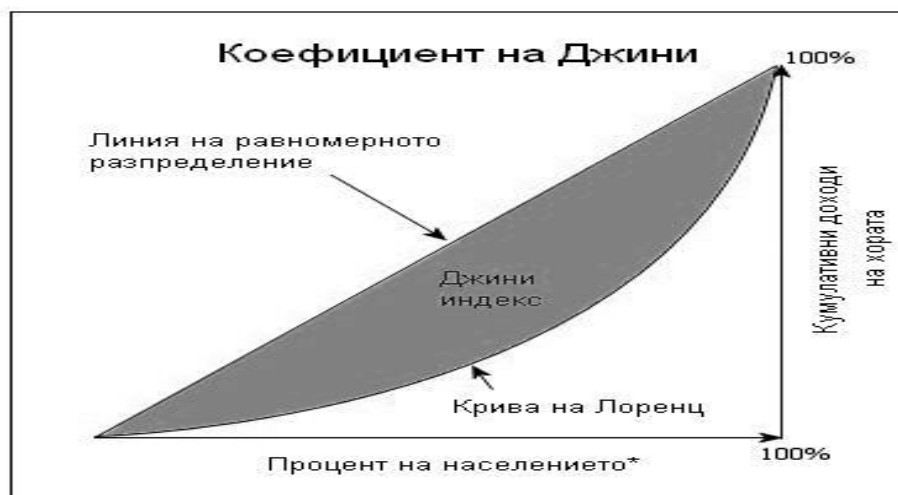
В исторически план са се развили различни теории относно доходното неравенство. Историята познава множество опити да се изследва връзката между неравенството и дадени икономически индикатори (Atkinson, 2015; Sala-i-Martin, 2006). Съществуват и нестандартни опити да се проследят интересни зависимости като връзката на доходното неравенство с престъпността, здравето и дори щастието в обществото (Alesina, et al., 2004; Andersen & Fetner, 2008; Scheidel, 2017; von Braun, Diaz-Bonilla, 2008; Wilkinson, 2005).

Настоящото изследване съсредоточава вниманието си върху динамиката на доходното неравенство в България спрямо останалите членки на ЕС.

За измерване на неравенството в доходите са използвани различни индикатори – коефициентите на Джини, Тайл, Аткинсън, Хувър, които дават по-пълна картина на неравенството в различни аспекти. Това са показатели, които най-често се използват при международни анализи и сравнения (Atkinson, 1975; Campano & Salvatore, 2006; Champernowne & Cowell, 1998; Gillis et al., 1996). Особено популярен в това отношение е коефициентът на Джини, който неизменно се свързва с кривата на Лоренц. В по-малка степен, но също така за аналитични цели, се използва и коефициентът на Тейл.

В изследването са използвани два от най-широко прилаганите коефициенти за анализ на неравенството в ЕС – коефициентът на Джини и коефициентът S20/80. Коефициентът на Джини е изчислен за първи път от италианския статистик и социолог Корадо Джини (Gini, 1927). Индексът измерва до каква степен преразпределението на дохода или разходите за потребление в икономиката се отклоняват от перфектното (равното)

разпределение (Word bank, 2009). Коефициентът на Джини се основава на кривата на Лоренц.

Фиг. 1. Коефициент на Джини
Fig. 1. Gini coefficient

Източник : Национален статистически институт
Source: National Statistical institute

Фигура 1 представя графично коефициента на Джини, като на абсцисата се намират равните относителни дялове на лицата, които получават различни относителни дялове от съвкупната сума на доходите. Съответно на ординатата са представени относителните дялове от доходите за всяка група. Цялата площ под правата линия, която представя равномерното разпределение, се приема за единица (или 100%). Коефициентът на Джини е частта от тази площ и е нормиран в границите от 0 до 1 (или от 0 до 100%). Когато е налице разпределение на единиците по децилни групи и изследвания (метриран признак), коефициентът на Джини може да се изчисли по формулата

$$G_R = 1 - \frac{2 \sum C_j - 1}{k}$$

където: C_j са кумулативните относителни дялове на признака по групите;
 k – броят на групите.

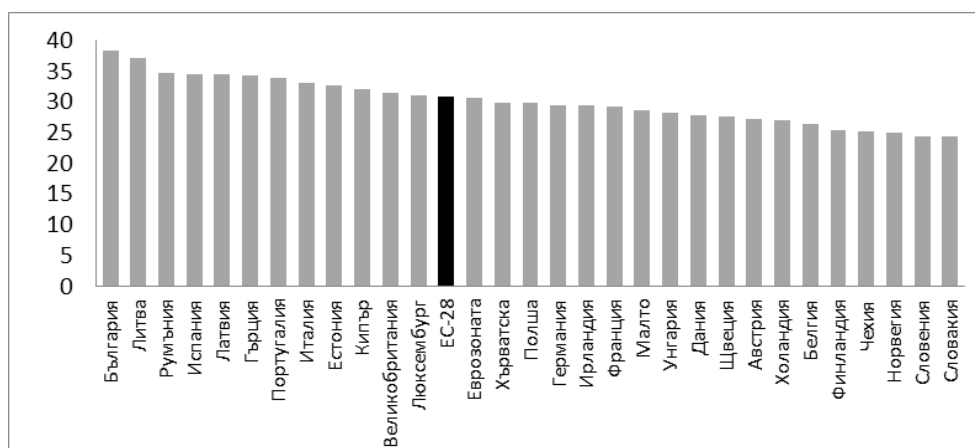
Ако коефициентът е равен на единица, един човек в икономиката получава целия доход. Ако коефициентът е равен на 0, тогава в икономиката се осъществява перфектно разпределение. Следователно икономиките, в които стойността на индикатора е по-близо до 0, осъществяват по-ефективно разпределение на доходите между отделните групи от населението.

Друг, широко използван индикатор, който се основава на коефициента на Джини, е коефициентът S80/S20. Той представлява отношение между доходите на най-богатите 20% и доходите на най-бедните 20% от населението. Изследването се базира на данните на Евростат и НСИ, като е важно да се отбележи, че методологията за изчисление на индикатора, използвана от Световната банка, се различава от методологията, използвана от Евростат. Основната цел на разработката е да се проследи динамиката на подоходното неравенство в България в сравнение със средните за ЕС-28 нива, поради което е възприета методиката на Евростат (Eurostat statistics, 2017).

ПОДОХОДНО НЕРАВЕНСТВО В БЪЛГАРИЯ

Подоходното неравенство е комплексен процес, резултат от взаимодействието на редица фактори. Сред основните са: моделите на заетост, източниците на доходи, но тези детерминанти могат да бъдат свързани и с индивидуални характеристики (пол, възраст, образование) или особености на домакинствата.

Фигура 2 представя коефициента на Джини във всички държави членки на ЕС през 2016 г. Данните показват значителни вариации в Общността. Разликата между най-ниските и най-високите нива е 14 пункта. В дванадесет страни подоходното неравенство е над средното за ЕС ниво, докато в останалите е под средното равнище. Най-ниските нива на неравенство са регистрирани в Словения (24,4), Словакия (24,3) и Норвегия (25). Най-високи равнища за 2016 г. се констатират в България, следвана от Литва, Румъния и Испания. По-високо равнище на неравенство се наблюдава в повечето страни от Централна и Източна Европа.

Фиг. 2. Коефициент на Джини, 2016

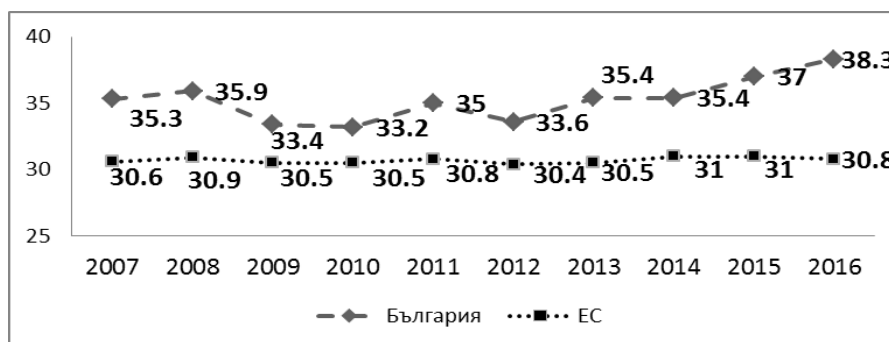
Fig. 2. Gini coefficient, 2016

Източник : Евростат
Source: Eurostat

Резултатите показват, че в България съществуват сериозни дисбаланси, що се отнася до равнището на дохода, като в страната коефициентът на Джини е с 24% по-висок от средното за ЕС. Макроикономическата стабилност и ръстът в икономиката, регистрирани през последните години, не водят до по-балансирано разпределение на дохода между различните групи от населението. Подобни резултати повдигат редица въпроси относно развитието на страната, ефективността на социалната политика и мерки, особено на фона на останалите страни в Общността.

С цел по-задълбочен анализ на доходното неравенство е представена неговата динамика в България и ЕС-27 (фиг. 3). Трябва да се отбележат значителните вариации в показателя за България и по-балансираните промени в коефициента на Джини в ЕС-27. Резултатите показват, че за периода 2007–2016 г. нивата на индикатора средно за Общността остават почти непроменени, като увеличението е с малко над половин процент. От друга страна, в България коефициентът на Джини нараства с над 8% през 2007–2016 г. В началото на периода нивата на показателя са 15,4% над тези в ЕС-27, докато през последната изследвана година в България индикаторът е с над 24% по-висок от средните за Общността нива. В България коефициентът на Джини нараства с над 8% през 2007–2016 г. В началото на периода нивата на показателя са 15,4% над тези в ЕС-27, докато през последната изследвана година в България индикаторът е с над 24% по-висок от средните за Общността нива.

Сред основните причини за по-високите нива на неравенство в България спрямо ЕС-27 е разликата при разходите за социално подпомагане от страна на публичния сектор. Разгледаният в проучването коефициент на Джини включва социалните трансфери. По данни на Евростат, ако в изследвания индикатор се премахне ефектът от социалните разходи, нивата са доста по-близки до средните за ЕС-27. През 2016 г. коефициентът на Джини преди социални трансфери в страната е 52,8, а средно за ЕС-27 – 51,6 или с малко над 2% по-нисък от България.

Фиг. 3. Динамика в неравенството в България и ЕС
Fig. 3. Dynamics of inequality in Bulgaria and EU

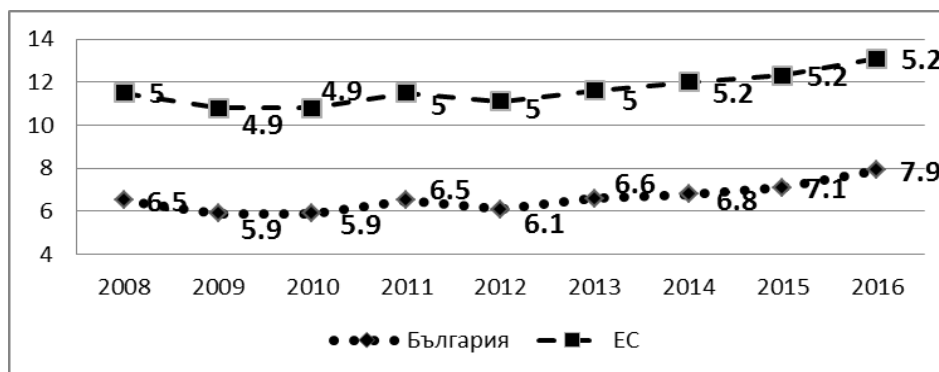
Източник: Евростат/Source: Eurostat

Социалните разходи имат за цел да преразпределят доходи от хора с високи доходи към хора с по-ниски доходи. Данните показват, че в България тази система е по-неефективна спрямо останалите страни в ЕС и проблемът не се крие в размера на помощите, защото техният дял в БВП е по-нисък от средните за ЕС равнища. Проблемите са в самото преразпределение на доходите и инструментите на социалната политика.

През последните 10 години за страната е характерно увеличение на доходите и реалния БВП на човек от населението, но по-интересно е дали това увеличение води до намаляване на различията между групите в горните и долните квинтили, формирани при изчисляването на коефициента на Джини. Разработването на различни политики, прилагането на адекватни инструменти е невъзможно без сериозен анализ на основните проблеми и причините, които са база за подоходното неравенство.

На фигура 4 може да бъде проследена динамиката в широко използвания на европейско ниво коефициент S80/20 за България и ЕС-27.

През 2016 г. 20% от населението с най-висок доход получава 5,2 пъти повече в сравнение с двайсетте процента от хората с най-нисък доход. В България различията са по-големи и коефициентът е 7,9, като е нараснал с над 24% за периода 2008–2016 г. Този индикатор варира в широки граници. В рамките на ЕС стойностите на България са най-високи. Близки са резултатите на Румъния (7,1) и Латвия (7,2). От друга страна, най-малка е разликата в Чехия, Словакия, Словения и Финландия, където 20% от населението с най-високи доходи печели над 3 пъти повече отколкото 20% с най-ниски доходи.

Фиг. 4. Изменение на коефициента S20/80 в България и ЕС
Fig. 4. Changes in S20/80 in Bulgaria and EU

Източник : Евростат/Source: Eurostat

Нивата на коефициента S80/S20 сочат, че в България след 2008 г. увеличението на доходите е по-силно изкривено към горните квинтили на населението, отколкото в ЕС-27. Тези заключения са важни предвид нарастващите доходи в страната през последните години. Увеличаващото се

неравенство е индикация, че доходите на бедните нарастват в по-малка степен спрямо тези на по-богатите и вероятността от социален натиск върху по-бедните класи в България се увеличава (Hristov, 2013). В страната се наблюдава ръст на благосъстоянието, но той е неравномерно разпределен.

ИЗВОДИ

На базата на направения анализ може да се формулират следните основни изводи и препоръки:

1. Подходното неравенство е съществен проблем за ЕС и въпреки нарастването на доходите, констатирано през последното десетилетие, дисбалансите по групи от населението се увеличават.

2. Високото равнище на доходно неравенство в България се запазва за периода 2007–2016 г., като през последните години дори се наблюдава задълбочаване на различията.

3. България е сред държавите с най-високо доходно неравенство в ЕС, като през 2016 г. страната ни е на първо място както що се отнася до коефициента на Джини, така и при коефициента S80/20.

4. Резултатите от анализа ясно показват не просто съществуването на проблем с неравенството в България, а подчертават, че той е един от най-значимите в ЕС.

5. Високите нива на доходно неравенство повишават сериозно риска от социално изключване, което носи редица негативни последици, най-значимите от които са намаляването на производителността на труда и възможностите за растеж на икономиката.

6. За преодоляване на дисбалансите е необходимо преразглеждане на размера и разпределението на социалните трансфери, които са в основата на нарастващите различия.

7. За ограничаване на доходното неравенство са необходими целенасочени действия, свързани с по-ефективно преразпределение на доходите и по-добре насочена социална политика.

REFERENCES

- Alesina, A. et al., 2004. Inequality and happiness: Are Europeans and Americans different?. Journal of Public Economics. 88 (9–10): 2009–42.*
- Andersen, R., Fetner, T., 2008. Economic Inequality and Intolerance: Attitudes toward Homosexuality in 35 Democracies. American Journal of Political Science. 52 (4): 942–58.*
- Atkinson, A., 1975. The economics of inequality. Oxford: Clarendon Press, 1975.*
- Atkinson, A., 2015. Inequality: What Can Be Done? Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press. ISBN 0674504763*
- Campano, F., D. Salvatore, 2006. Income distribution. Oxford University Press, 2006.*
- Champernowne, D., F. Cowell, 1998. Economic inequality and income distribution. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.*
- Eustat Statistic division 2007–2016.

- Gillis, M. et al.*, 1996. *Economics of Development*. New York: W, W. Norton & Company, 1996.
- Gini, C.*, 1927. The Scientific Basis of Fascism. *Political Science Quarterly*, Vol. 42, No. 1, 1927, pp. 99–115.
- Hristov, S.*, 2013. *Neravenstvoto v Bulgaria – dinamika, sravnitelnen analiz i prichini*, Institut po pazarna ikonomika, 2013, Sofia.
- Natsionalen statisticheski institut, *Statisticheski godishnitsi 2007–2016*.
- Sala-i-Martin, X.*, 2006. The World Distribution of Income: Falling Poverty and Convergence, *Period. The Quarterly Journal of Economics*. 121 (2): 351–97.
- Scheidel, W.*, 2017. *The Great Leveler: Violence and the History of Inequality from the Stone Age to the Twenty-First Century*. Princeton: Princeton University Press. ISBN 978-0691165028
- Sen Amartya*, 1977. *On Economic Inequality* (2nd ed.), Oxford University Press.
- Smeeding, T.; J. Thompson*, 2011. Recent Trends in Income Inequality. In Immervoll, Herwig; Peichl, Andreas; Tatsiramos, Konstantinos. *Who Loses in the Downturn? Economic Crisis, Employment and Income Distribution*. *Research in Labor Economics*. 32. pp. 1–50.
- The World Bank, 2009. *The World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography*. Washington, DC: World Bank.
- von Braun, J., E. Diaz-Bonilla*, 2008. *Globalization of food, and agriculture, and the poor*. Oxford University Press.
- Wilkinson, R.*, 2005. *The impact of inequality: how to make sick societies healthier*. London: Routledge. ISBN 9780415372695